

Motion till riksdagen 2012/13: MJ262

av Désirée Liljevall och Krister Örnfjäder (S)

Artprojektet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätthålla målet att skyndsamt kartlägga hela vår mångfald.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att bibehålla budgeten för Artprojektet så att hela vår mångfald kan kartläggas till 2025.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda ny digital teknik för att effektivisera kunskapsspridningen i Artprojektet och samtidigt höja produktionstakten och ambitionsnivån, så att allmänheten och beslutsfattarna får lättillgänglig information om samtliga arter till 2025.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att permanenta forskning, inventering och kunskapsspridning när det gäller dåligt kända organismer på tre till fyra fältstationer runt om i landet, enligt samma modell som i dag bedrivs på Station Linné på Öland.

Bakgrund

Trots att människans överlevnad är beroende av den biologiska mångfalden, och många arter och de ekosystemtjänster de utför nu hotas akut av miljöförstöring och klimatförändringar, är kunskapsbristen skriande. Forskare räknar med att det finns minst 10 miljoner arter på planeten, varav mindre än 2 miljoner är kända idag. Många av de okända arterna finns i tropikerna men inget land – inte ens Linnés hemland Sverige – har fullständigt utforskat sin mångfald.

En i stort sett enig expertis menar att det finns ett akut behov av att inventera mångfalden på planeten, och att det är möjligt att göra det på 20 år om

Fel! Okänt namn på

tillräckliga resurser avsätts. Konventionen om biologisk mångfald som ratificerades av 150 länder 1992, däribland Sverige, pekar på att biologisk mångfald inte bara handlar om växter, djur och mikroorganismer och deras ekosystem utan även om människors behov av säker mat, mediciner, frisk luft och vatten, skydd och en ren och hälsosam miljö att leva i. Konventionen är ett gemensamt försök från världssamfundet att komma till rätta med det oroande problem som förlust av ekosystem, arter och gener utgör.

Konventionen ger medlemsländerna i uppgift att skydda, bevara och beskriva floran och faunan inom landets gränser. Med nuvarande arbetstakt kommer det dock att dröja hundratals år (600 till 2 500 år enligt olika uppskattningar) innan alla länder kommer att ha en fullständig karta över sin mångfald. Alltfler experter menar att detta är oacceptabelt. Genom Svenska artprojektet, i vilket Station Linnés verksamhet ingår, bidrog Sverige till att etablera en ny ambitionsnivå när det gäller arbetet med den biologiska mångfalden. Projektet lanserades 2002 av Socialdemokraterna och Miljöpartiet, med bland annat miljöminister Kjell Larsson och Maria Wetterstrand som uppbackare. Målsättningen är att kartlägga hela den svenska mångfalden på 20 år. Initiativet har väckt stor uppmärksamhet internationellt och har följts av stora satsningar på kartläggningen av dåligt kända organismer i flera länder, däribland USA, Norge och Finland.

Artprojektets resultat hittills

Efter en uppbyggnadsfas på tre år, har Svenska artprojektet från 2005 haft ett anslag om 65 miljoner kronor per år (i grova drag 20 miljoner till museistöd, 15 miljoner till forskning och inventering, och 30 miljoner till produktion av Nationalnyckeln). Resultaten har varit spektakulära. Omkring 2 500 nya arter för landet har upptäckts, varav en tredjedel nya för vetenskapen. Uppgifter om miljontals insamlade föremål har datalagts och gjorts tillgängliga för forskning.

De mest uppseendeväckande resultaten gäller vår insektsfauna. Vid starten av projektet var knappt 25 000 arter kända från Sverige. Nu har antalet ökat med nästan 2 000, och uppskattningar tyder på att det finns ytterligare 4 000 arter kvar att upptäcka. Till stor del bygger dessa resultat på svenska Malaise-fälleprojektet, den första heltäckande inventeringen av vår insektsfauna. Under tre år (2003–2006) användes 75 Malaisefällor på 54 platser från Sandhammaren på den skånska sydkusten i söder upp till Nuoljas kalvfjäll utanför Abisko i norr. Bland habitaterna finns sådana som Naturvårdsverket (1994) har listat som särskilt artrika, medan andra platser har valts utifrån en unik eller särskilt intressant fauna, såsom alvar, strandängar, fjällbjörksskog och brandfält.

Totalt samlades 80 miljoner insekter in; hälften av det materialet är nu sorterat på nästan 300 fraktioner. Materialet skickas kontinuerligt ut för forskning och bestämning. Hittills har 750 000 insekter skickats till 79 forskare i 21 länder och fyra världsdelar. En kvarts miljon insekter har bestämts till art.

Totalt har mer än 200 personer medverkat i projektet, de flesta på volontärsbasis.

Malaisefälleprojektet drivs sedan 2005 på Station Linné på Öland, där resultaten uppmärksammats genom ett stort antal medieinslag och aktiviteter riktade mot allmänheten. Den årliga budgeten för projektet har varit 1–2 miljoner kronor. Dessutom har Malaisefälleprojektet varit beroende av museistödet för databasläggning av materialet och av de bidrag som Artprojektet delat ut för forskning på insekter.

Bokverket Nationalnyckeln, som produceras av Artdatabanken, har inte varit lika framgångsrikt. Det har publicerats fantastiska volymer om grupper som inte tidigare täckts av modern svensk litteratur, men hittills har bara 14 volymer (av planerade 60-130) tryckts till en nettokostnad av ca 10 miljoner kronor styck. Spridningen är otillfredsställande, verket finns inte på nätet, och text- och bildmaterialet släpps inte fria av Artdatabanken till andra privata eller offentliga aktörer.

Politiskt nuläge

Landsbygdsdepartementet, som ansvarar för Artprojektet, initierade en översyn av verksamheten i samband med tioårsjubileet 2012. Av allt att döma har man letat efter möjligheter att spara pengar, enligt rykten på grund av misstag när det gäller EU-stöden till jordbruket. En första utredning av Artprojektet underkändes och man gav i uppdrag att göra en ny utredning, uppenbarligen med skarpa direktiv om att hitta besparingar. Denna presenterades för Landsbygdsdepartementet den 1 juni och offentliggjordes en dryg vecka senare.

I utredningen föreslås att målet att skyndsamt kartlägga mångfalden överges. Artprojektet permanentas i stället med en budget på 45 miljoner kr från 2013, som trappas ned till 35 miljoner kr över tre år; nästan en halvering. Museimedlen försvinner helt på sikt. Nationalnyckeln läggs ned som bok. I stället används digital produktion och kunskapsspridning, och budgeten för detta halveras. Huvudmannskapet för projektet utreds vidare, med eventuell flytt av Artprojektet eller hela Artdatabanken till Naturhistoriska riksmuseet.

Utredningen har klara brister. Exempelvis bedöms överhuvudtaget inte resultaten av museistödet, men det förslås ändå att det ska tas bort. Forskning och inventering ska fortgå som tidigare med orörd budget, men det görs ingen koppling till att denna verksamhet är starkt beroende av museistödet. Det finns ingenting i översynen som styrker att man kan producera en digital Nationalnyckel med rimlig ambitionsnivå och utgivningstakt till halva kostnaden för det nuvarande bokprojektet.

En hearing hölls av Landsbygdsdepartementet den 29 juni i år och skriftliga kommentarer begärdes in till 1 augusti. Kungliga Vetenskapsakademien begärde förlängd remisstid för att hinna svara men departementet sade nej. Tjänstemän från Miljödepartementet poängterade vid hearingen att deras departement ännu inte tillfrågats om förslagen i översynen. Målsättningen är uppenbarligen att få till en besparing för departementet i höstbudgeten.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 september 2012

Désirée Liljevall (S)

Krister Örnfäder (S)